

ZIVLJENJE IN DELO JANKA KREKA

Kar protinaravno je, da starejši piše toliko mlajšemu tovarišu v spomin in dela obračun o njegovem življenjskem delu, ki ga še ni mogel končati, saj je bil na višku duševnih moči, še poln ustvarjalnosti in načrtov. Kljub temu je obračun o delu Janka Kreka, ki je umrl 23. aprila 1981, star šele 48 let in pol, zelo bogat na pozitivnih postavkah. Že velika množica ljudi, ki so ga spremili do groba, in hvalne besede, ki so jih izrekli govorniki o njegovem vsestranskem delu, je dokaz, da smo visoko vrednotili njegovo osebnost in njegovo delo, ne le njegovi rojaki, temveč tudi mnogi slovenski kulturni delavci.

Janko Krek se je rodil 3. oktobra 1932 v Skofji Loki že dokaj priletnima zakoncemu Luku in Tereziji in jima bil edini otrok. Starša sta si postavila skromno hišico pod Kamnitnikom (sedaj Partizanska cesta 5), ki pa je bila tako vlažna, da sta se zaradi sinovega zdravlja preselila v zunanje stanovanje uršulinskega samostana, kjer je bil oče, Močeradnikov Luka z Osovnika, delavec za vse, za urejanje cerkve in za delo na vrtu. Od uršulink, ki so imele tedaj ljudsko, meščansko in učiteljsko šolo za dekleta, je dobil šolar Janko smisel za knjige in prve solidne osnove za nemški

jezik in za glasbo. Malo pred zadnjo vojno je začel pot šolanja in je v Loki končal štiri razrede ljudske šole in štiri razrede nižje gimnazije (sedanji višji razredi osemletke). Ker loška gimnazija tedaj še ni imela višjih razredov, se je vozil v Ljubljano na VII. realno gimnazijo in leta 1952 opravil maturo. Nato je na ljubljanski univerzi študiral slavistiko in je jeseni 1959 diplomiral iz slovenskega in srbohrvatskega jezika s književnostjo. Po diplomiji je odšel za leto dni k vojakom v Požarevac. Nato je nastopil službo. Izmed dveh strok, ki sta ga mikali, t. j. knjižničarstvo in turistično vodništvo, je izbral prvo, drugo je pa potem opravljal še zraven. Že v nižji gimnaziji je pomagal prof. Jamarjevi pri delu v šolski knjižnici in uredil šolsko razstavo knjig. Kot študent je delal v Ljudski knjižnici v Loki, ki je bila odsek Kulturnega društva in jo je skupaj z muzejskim oddelkom NOB upravljal Stane Pečar. Ko je 1. 1958 postala knjižnica občinski zavod, je delo knjižničarja prevzel Janko Krek kot honorarni bibliotekar. Po opravljenem strokovnem izpitu za bibliotekarja pred republiško komisijo je prevzel vodstvo knjižnice in bil vse do smrti njen ravnatelj. Ob prevzemu je bila knjižnica še skromna in potrebna mlade delovne moči, da jo razširi, preuredi in posodobi. Že leta 1960 jo je preuredil po univerzalnemu sistemu mednarodne decimalne klasifikacije in jo približal ljudem s tem, da so obiskovalci dobili prost dostop do knjig. Imel je temeljit pregled nad slovensko književnostjo in se je sproti seznanjal z novimi knjižnimi deli. Naj je bilo še tako težko za denar, je morala knjižnica dobiti vsako novo slovensko knjigo. Rad je sodeloval pri izposojanju knjig in pomagal bralcem pri izbiri. Pod Krekovim vodstvom je množina knjig zelo narasla, krog članov-bralcev se je znatno povečal in knjižnica je zavzela pomembno mesto v kulturnem življenju Loke in okolice. Knjižnično omrežje v občini je Krek razširil s tem, da je matična knjižnica v Loki oskrbovala s knjigami tudi izposojevališča na

J. Krek s kolektivom knjižnice Ivana Tavčarja

Trati pri Loki, Gorenji vasi, v Žireh in v Železnikih, v nekatere druge kraje — v Dražgoše, Davčo, Sorico, v Poljane, Javorje, Lučine in Sovodenj pa so dovažali kovčke, polne knjig, za izposojajo jih po določenem času zamenjavali z novimi. V načrtu je imel, da bi namesto kovčka uvedli bibliobus, ki bi krožil po oddaljenih vaseh.

Še ko je bila knjižnica nastanjena v Domu ZB, je uredil posebni oddelek za mladino in čitalnico za odrasle, ki je zelo prav prišla študentom in dijakom. Krek se je izkazal kot zelo dober kulturni animator in je v knjižnici, posebno še v klubsko-čitalniških prostorih, organiziral različne razstave — bibliotekarske in slikarske, predavanja, večere s pisatelji, ure pravljic za otroke, glasbene večere itd.

Ker se je knjižni fond iz leta v leto večal, je kmalu bilo jasno, da bo morala knjižnica drugam. Dolga leta je ravnatelj vse sile posvetil preselitvi in končno leta 1979 uspel, da je ob izselitvi Ljubljanske banke knjižnica dobila njene prostore v stavbi Šolska ulica 6. Dan preselitve 3. oktober 1979 je kronal dolga leta pričakovanja in naprezanja, to je

bilo zaželeno plačilo za ravnateljevo dolgoletno delo. Še posebna njegova zasluga je bila, da so preselitev opravili z zelo skromnimi sredstvi. V novih prostorih so se pokazale nove možnosti dela, ne samo pri izposojanju, temveč tudi pri izvajanju širšega kulturnega programa. Od tedaj se je v knjižnici zvrstilo na desetine predavanj z diapozitivi, literarnih in glasbenih večerov, prireditev za otroke, študentskih sestankov in debat i, dr. V zimski polovici leta je bilo le malo delovnih dni, ko v knjižnici ni bilo nobenega večernega programa. Glede odprtosti, založenosti s knjigami in možnosti kulturnega izobraževanja in razvedrila nudi malokatera knjižnica v Sloveniji kaj več kakor loška knjižnica Ivana Tavčarja.

Janko Krek svojega strokovnega dela ni omejeval samo na loško matično knjižnico z njenimi podružnicami, temveč je ustvarjal zveze tudi z drugimi knjižnicami in svoje zamisli širil tudi na druge. Več let je bil predsednik Društva bibliotekarjev Gorenjske in kot tak član širšega odbora republiškega društva bibliotekarjev. S pomočjo svojega kolektiva je leta 1973 organiziral letno zborovanje

slovenskih bibliotekarjev v Skofji Loki. Na takih srečanjih je večkrat imel strokovna predavanja. Navezoval je stike tudi s knjižnicami v tujini. Na mnogih turističnih izletih, ki jih je vodil po evropskih deželah, je obiskoval knjižnice in se seznanjal s tujimi strokovnjaki. Po svojih sposobnostih in po delu je spadal v prednje vrste slovenskih bibliotekarjev. Komisija za priznanje kvalifikacij bibliotekarske stroke pri Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani mu je leta 1978 priznala naziv višji bibliotekar. Za skrbno in uspešno delo je prejel najvišje bibliotekarsko priznanje — Copovo diplomu.

Kot diplomirani slavist je Krek večkrat prevzel pouk na šoli v Loki, na Trati ali v Gorenji vasi in nadomeščal kakega tovariša, ki je odšel na daljši dopust. Razen slovenščine je včasih učil tudi angleščino, ki jo je prostovoljno študiral na filozofski fakulteti in jo izpopolnjeval iz knjig in plošč. Za jezike je bil zelo nadarjen. Razen nemščine in angleščine, ki ju je dobro obvladal, je govoril tudi italijansko in rusko, deloma francosko, kar pa je zadnji čas imel v načrtu, da si to znanje s študijem izpopolni. Tudi glasbeno je bil zelo izobražen. Z igranjem v ansamblu si je pomagal pri preživljanju med študijem, pozneje je pa na klavirju spremljal razne prireditve v kulturnem društvu.

Že kot študent se je odločil za intenzivno javno kulturno delo. Leta 1954 je v prvem letniku Loških razgledov objavil članek »Nekaj problematike škofjeloških študentov«, s katerim je razodel svoj življenjski program. Ko v članku ugotavlja mrtvilo v življenju loških študentov in opozarja na delo starejših generacij loških izobražencev, dostavlja: »Njihovo delo bo treba nadaljevati in izpopolnjevati. To pa je naloga sedanje študentske mladine. Precej več nas je študentov kot jih je bilo pred vojno in vendar nas Loka premalo občuti. Čeprav za žrtvijo in odpovedovanjem bi svojemu kraju študentje vendarle morali dati, če že ne iz idealizma, pa vsaj iz hvaležnosti do tistih, ki so nam omogočili delo na univerzi.«

V istem letniku LR je objavljen tudi Krekov članek »Par gledaliških problemov«, ki kaže, da se je že kot študent ukvarjal z mislijo o primernejšem odru in boljšem gledališču. vendar obnove Loškega gledališča na Spodnjem trgu, v

katerem bi ga čakalo mnogo kulturnega dela, ni dočakal. Pri Loškem gledališču oziroma pri njegovi prednici Gledališki sekciji KUD je Janko Krek sodeloval skoraj vsa leta svojega službovanja v knjižnici. Večkrat je odigral kako vlogu, npr. ravnatelja v Golievi mladinski igri »Srce igračk«, partizana Đura v drami V. Ocvirka »Ko bi padli oživel«, sina Rudolfa v Tavčarjevi »Otok in Struga«. Za mnoga dramska dela je prevzel režijo. Režiral je Borovo »Težko uro«, Ocvirkovo »Ko bi padli oživel«, Frankovo »Jezusovi apostoli«, Molierovi »Šola za žene« in »Tartuffe«, A. Christie »Mišolovka«, »Vodnjak želja«, Linhartovo »Županova Micka«, ki so jo odigrali na gradu, Ele Perozzi »Pravljice žive v velikem starem mestu«. Sodeloval je pri opereti »Pri treh mladenkah« in pri Martičevi »Dundo Maroje«. Kot režiser je snoval primerne prijeme, neutrudno učil na vajah, pri nastopih pa se je umaknil in izza kulis spremljal igro, skromen, kakor je bil pri vsem svojem delu, ko se ni silil v prve vrste in se zdel javnosti nepomemben, a je bil zato od sodelavcev tembolj cenjen. Priredil, režiral in vodil je več Veselih večerov, ki so bili obilno obiskani in so dali društvu sredstva za nabavo kurjave in pianina. Skozi 18 let je organiziral prireditve dedka Mraza, zanj je izbral igrice in glasbo, jih spremljal na klavirju. Nastopali so 4-do 5-krat na dan, i. s. v knjižnici, gledališču, po podjetjih in ustanovah in to dan za dnem pred novim letom. Za igro »Županova Micka« je uporabil loško narečje in predstavo razširil s prizori vasovanja in kmečke ohceti. V letih 1955—1957 je bil predsednik gledališke sekcije kulturno umetniškega društva. Prizadevno je sodeloval pri škofjeloških poletnih prireditvah in bil tajnik odbora za te prireditve. Organiziral je klubski večer v grajski kapeli z naslovom »Domača pokrajina in ljudje v Tavčarjevih delih«. Z vso vnemo je poprijel za delo ob pripravah na tisočletnico Loke. Bil je član odbora za praznovanje in je organiziral osrednjo prireditev »Škofja Loka skozi stoletja« 30. junija na prireditvenem prostoru grajskega vrta.

Svojemu mladostnemu nagnjenju do turizma in turističnemu vodništvu je ostal Janko vse življenje zvest. Dobro je spoznal domovino in tujino. V študentovskih letih je prekolesaril Slovenijo in Jugoslavijo, pozneje je prehodil slovensko planinsko transverzalo. Vodil je

skupine ameriških Slovencev po najlepših turističnih krajih in k spominskim obeležjem. Od turističnih agencij je sprejemal vodstva izletov po poteh AVNOJA, po srbskih samostanih, po Dalmaciji, na Ohrid itd. Vodil je za agencijo Transturist oz. Alpetour, Alpe Adria, Generalturist, Globtour, Inex, Putnik, Viator. Zbral si je veliko turistične literature, zemljevidov, mestnih načrtov, prospektov idr. Za vsak izlet si je izdelal podroben načrt ogledov in razlage. Da so imeli izletniki največ koristi od plačane potnine, se je ravnal po načelu: v najkrajšem času največ videti in spoznati! V inozemstvo je peljal prvi izlet v Benetke. Izletov pod njegovim vodstvom so se udeleževale skupine iz kolektivov ali turisti, ki so se posamezno priglasili na razpis agencij; mnogi so se priglašali na vsak izlet, ki ga je on vodil. Kot odličen vodnik z znanjem tujega jezika in poznavanjem zgodovine in kulture tujih dežel je obiskal vse evropske države od Portugalske do Sovjetske zveze, Skandinavije do Grčije. Menda samo v Albaniji ni bil. Vodil je tudi v izven-evropske dežele: Malto, Kanarske otoke, Maroko, Alžirijo, Tunizijo, Izrael dvakrat, Indijo leta 1977, ZDA leta 1970 in 1971. Njegov predzadnji izlet je bil 1980 v Egipt, od katerega je upal, da mu bo zboljšal zdravje. Zadnji izlet pa je vodil na Azurno obalo, kjer je v Nici zbolel in končal svoja številna potovanja. Posebno zanimivi so bili izleti s posebnim programom študija umetnosti in zgodovine, npr. Po dolini Loire. Po sledovih loške zgodovine, Barok v Avstriji z ogle-

dom gradov, cerkva in razstav o baročnih spomenikih na Štajerskem, Dolnjem in Gornjem Avstrijskem idr.

Ob že tako obilni zaposlenosti je Janko Krek vendar še našel čas, da je pisal poročila in razmotrivanja o kulturnem življenju Loke, o kulturnih ustanovah, njihovem delu in problemih in jih objavljaval v Glasu, njegovi literarni prilogi Snovanja, priložnostno v Delu, predvsem pa v Škofjeloškem prosvetnem listu in Loških razgledih. Pri Snovanjih je bil tudi član uredniškega odbora. V Glasu je objavil tudi nekaj potopisov. V Škofjeloškem prosvetnem listu, ki je spremljal predvsem gledališko življenje Loke, je med drugim objavil: Nekaj misli ob premieri Tartuffa, Ob koncu sezone, Razgovor z režiserjem, Loka in Ločani prvič pred filmsko kamero, O literarno-glasbeni akademiji škofjeloškega akademskega kluba, O lahki glashi in jazzu pri nas, Drobec o glasbeni šoli. Pri Loških razgledih je bil Krek reden sodelavec, saj je pisal že v prvi letnik in so njegovi spisi objavljeni v 17 letnikih, od teh jih pet obravnava zadeve knjižnice, po štiri gledališča, kulture in prosvete, eden turizem in šest naše kulturne delavce ob življenjskem jubileju ali ob smrti. Za Loške razglede je dvakrat sestavil bibliografski pregled prispevkov — leta 1954 za prvih, leta 1964 za drugih deset letnikov. S pomočjo kolektiva je nekaj let v redu in pravočasno opravil razpošiljanje glasila članom Muzejskega društva in naročnikom. Zato je prav, da v Loških razgledih ostane nanj hvaležen spomin in se ga v Muzejskem društvu spominjamo kot zelo delavnega člana in pomembnega kulturnega sodelavca.

Ni pa najmanjša življenjska postavka njegovo zasebno življenje. Dragocena je bila njegova solidnost in zanesljivost njegova skrbnost za družino, ženi je bil trdna opora, sinovoma dober vodnik, vzor in prijatelj. Staro očetovo hišico pod Kamnitnikom je pred petimi leti prenovil, povečal in posodobil, na žalost mu pa ni bilo dano, da bi v njej dalj časa užival družinsko srečo.

Viri:

Podatki družine in kolektiva loške knjižnice I. Tavčarja, predvsem Ane Florjančič in Snežne Lotrič; članki J. Kreka v Loških razgledih in v Škofjeloškem prosvetnem listu.

France Planina

J. Krek kot turistični vodnik v Londonu